

Lenka Lacinová, Stanislav Ježek, Petr Macek (eds). *Cesty do dospělosti: Psychologické a sociální charakteristiky dnešních dvacátníků*¹.

Brno: Masarykova univerzita, 2016. 156 stran.

Již v předmluvě je čtenář informován o tématu knihy, tj. období mladší dospělosti, při jehož zkoumání se psychologové „zaměřují na to, jak aktéři tohoto procesu – mladí lidé, kteří jsou již často z právního hlediska dospělí – toto období prožívají, jaké pocity je provází a jak vnímají a hodnotí sami sebe“ (s. 5). Publikace dle svých autorů nabízí širší pohled v tom, „že se vedle partnerských vztahů věnuje stejně podrobně i vztahům mladých lidí s jejich rodiči a také tomu, jak vnímají a prožívají svoji profesní přípravu či svoje pracovní aktivity“ (s. 5).

Velmi srozumitelně je zájemce též informován o mezích a úskalích knihy, kdy autoři přiznávají, že „monografie přináší jen málo zobecňujících a všeobecně platných zjištění o tom, jak období vstupu do dospělosti probíhá... jednak proto, že výzkum ... byl z velké části zaměřen na specifický soubor studentů vysokoškoláků“ (s. 5) a dále též kvůli „zjištění, že procesy reprezentující cestu z dospívání do psychologické dospělosti mohou být velmi různorodé, a že je tedy... mnoho „legitimních“ cest, jak se dospělosti... dobrat“ (s. 6).

V Předmluvě knihy jsou též popsány některé údaje o proběhlém výzkumu, který se uskutečnil na Masarykově univerzitě v letech 2012–2016. Do výzkumu bylo na jeho začátku přijato 1 500 respondentů narozených mezi lety 1990–1994, kteří byli „během pěti let projektu ... pomocí online systému pro administraci dotazníků celkem třináctkrát (dotazování) na vnější okolnosti jejich životů v oblasti bydlení, vztahů s rodiči i partnery, studia a práce a jejich prožitky a názory v těchto oblastech a doménách“ (s. 6), přičemž 550 účastníků výzkum dokončilo. Vedle této studie proběhly ještě kvalitativní sondy, které měly za cíl hlouběji porozumět perspektivě mladých dospělých.

Takto pojaté předmluvě – ačkoliv velmi oceňuji otevřenost autorů zejména, co se týče mezí a úskalí předkládaného výzkumu – z mého pohledu scházejí dvě podstatné informace: (1) komu je publikace určena; (2) důvody, které vedly k výběru tohoto tématu.

První otázka mě napadala zejména v okamžicích, kdy jsem se potýkala s různou mírou obtížnosti a srozumitelnosti textu – někdy autoři považují za nutné vysvětlit, že objektivní znamená vnější (s. 28). Jindy používají laická pojmenování typu „toto instrumentální vymezení má svou vnější (chování, děláni) ... podobu“ (s. 29), ačkoliv v psychologické obci se obvykle používá dvojice jednání a chování. Vedle toho konstruuji věty jako „Perspektiva akcentující explorační tak ve svých důsledcích do značné míry může výrazně měnit pohled na funkci a význam partnerských vztahů v tomto období z hlediska dopadu na pozdější podobu a kvalitu manželských svazků.“ (s. 60) a nepovažují za nutné alespoň stručně vysvětlit metodu interpretativní fenomenologické analýzy (s. 115), jako kdyby tato byla široce známá.

K odhalení důvodů, proč se autoři zaměřili na mladé dospělé, nazývané neformálně dvacátníky, existují v knize samotné minimálně dvě vodítka. Jednak autoři již v předmluvě zmiňují, že toto téma je zajímavé i pro média (s. 5), přičemž podrobněji se médiím věnují v 1. kapitole Přechod do dospělosti v oddíle zvaném Jací jsou dnešní dvacátníci očima médií? (s. 11–15).

¹ Recenzovaná publikace je jedním z výsledků řešení projektu „Cesty do dospělosti: longitudinální výzkum vývojových trajektorií a prediktorů autonomie a identity“ podpořeného Grantovou agenturou ČR (GAP407/12/0854).

Uvítala bych, pokud by tomu bylo tak, že výzkumníci při výběru svého tématu zohlednili i témata zmiňovaná médií, a to zejména v okamžiku, kdy se jim mediální obraz tématu zdá neúplný, zkreslující, karikující atp. Nicméně, v takovém případě bych očekávala, že zmiňovaný oddíl nás seznámí s detaily průzkumu médií (jaká média byla zahrnuta do vzorku a podle jakých kritérií, jak dlouho probíhalo jejich sledování, jak se dané téma objevovalo často v porovnání s jinými relevantními tématy, proměna jednotlivých aspektů tématu v čase atd.). Z dostupných informací nelze soudit, že takovýto výzkum médií skutečně proběhl, čemuž odpovídá i rámování citací novinových titulků výroky typu „poměrně vděčným mediálním tématem“, „médiá často upozorňují“, „na druhou stranu se objevují i optimističtější zprávy“, „novinářům se tak naskytla příležitost používat pro mladé lidi“ (vše s. 14). Zdá se, že celý tento oddíl má ve čtenáři probudit dojem, že kniha odráží aktuální a vysoce frekventované mediální téma, ačkoliv nelze vyloučit, že výzkumníci použili novinové titulky jednoho či dvou deníků v průběhu jednoho měsíce. Myslím, že touto cestou nelze obhájit relevanci zvoleného tématu.

Druhým vodítkem, které napovídá, proč se výzkumníci soustředili na období mladé dospělosti, je koncept vytvořený Arnettem na přelomu tisíciletí. Ten říká, že „je zde velká a rostoucí skupina těch mladých lidí, kteří se při přechodu z adolescence do dospělosti chovají jinak, než se chovaly předchozí generace... mají jiný životní styl, zájmy, perspektivy... odkládají sňatek a rodičovství... zdá se tedy obtížné uplatnit na ně dosavadní vývojověpsychologické teorie.“ (s. 18). Arnett v této souvislosti hovoří o emerging adulthood, do češtiny překládaném jako vynořující se dospělost (s. 19). Je stěžejní uvěřitelné, že koncept vynořující se dospělosti neměl žádný vliv na výběr tématu výzkumu (nicméně o tomto vlivu v knize není ani zmínka).

Přiznávám, že v publikaci věnované prožívání, pocitům a sebehodnocení dvacátníků a zejména po uvedení přístupu Arnetta jsem očekávala, že autoři – na základě výsledků svého originálního výzkumu – se ke konceptu vynořující se dospělosti vyjádří, stejně jako k probíhající diskusi. Skutečnost, že se tak nestalo, považuji za největší zklamání z této knihy. Čtenář se pouze dozví, co tento koncept vyvolal „v rámci vývojové psychologie se koncept vynořující se dospělosti sice ujal a rozšířil, zejména v posledních letech však vyvolává také velkou kontroverzi a kritiku“ (s. 19), event. je upozorněn na možné negativní dopady jeho přijetí „navíc současní dospívající a dospělí, jejichž přechod do dospělosti příliš neodpovídá či neodpovídal vzorci vynořující se dospělosti, by se po právu mohli cítit poškození tím, že by vzorec vynořující se dospělosti byl považován za žádoucí normu“ (s. 21). Považovala bych za vhodné, kdyby autoři knihy svým čtenářům vysvětlili, proč na tento koncept včetně diskuse nemají názor a / nebo nepovažují za možné ho představit v publikaci, v níž se shodou okolností zabývají prožíváním, pocity a sebehodnocením lidmi mezi 20. a 30. rokem života.

Prezentované výsledky výzkumů se týkají především partnerských vztahů, vztahům s rodiči a oblastí studia a práce. Závěrečné kapitoly jsou věnovány čtyřem specifickým tématům, a to stravovacím návykům a hubnutí (pouze u žen), bikulturní zkušenosti mladých Vietnamců žijících v ČR, tzv. přátelství s benefity a partnerským vztahům svobodných žen římskokatolického vyznání.

Zejména kapitoly věnované ‚velkým‘ tématům (partnerství, studium a práce, vztahy s rodiči) z mého pohledu jsou velmi málo přehledné a nesnadno se v nich orientuje. Např. v 5. kapitole Vynořující se dospělost v životní doméně studia a světa práce: Mezi vysokou školou a prací (s. 75–93) jsou výsledky prezentovaného výzkumu představeny doslova mezi jinými výsledky českých i zahraničních výzkumů. Těžko se mi jako čtenáři v této změti faktů určuje, co

nového přinesl aktuální výzkum. Velmi by mi v orientaci pomohlo, kdyby mě autoři seznámili se svými výzkumnými otázkami, nabídli mi na začátku kapitoly alespoň minimálního „průvodce kapitolou“ a zjištěná fakta prezentovali vedle textu i pomocí grafů, resp. tabulek.

Nejasnostem ohledně výsledků výzkumu nahrává i způsob, jakým jsou tyto prezentovány, kupř. „Kladně na opakovanou otázku... odpovědělo 58 procent... respondentů. Dotaz na uzavření sňatku zodpovědělo kladně v létě roku 2015 celkem třicet pět respondentů ... v létě roku 2016 se jako „single“ označilo 26 procent dotazovaných“ (s. 65). Nevím, kolik respondentů zbylo ve výzkumu ani v létě roku 2015 ani o rok později, pravděpodobně se již tento počet blížil konečným 550, ovšem očekávala bych, že zde budou prezentována přesná a zejména kompatibilní data.

Volně související otázku ohledně počtu (v této souvislosti spíše ohledně velikosti a zejm. reprezentativnosti vzorku) jsem si kladla i u jedné z posledních kapitol ohledně přátelství s benefity. Autoři uvádějí, že s pěti respondenty vedli polostrukturované rozhovory, pro jejichž analýzu byla zvolena interpretativní fenomenologická analýza, přičemž prostřednictvím této analýzy bylo pojmenováno šest témat (s. 115). Chybí mi informace, zda z hlediska autorů výzkumu je počet pěti respondentů dostatečně reprezentativní a jaké okolnosti vedly právě k ustanovení čísla pět. A to zejména s ohledem k velikosti vzorků u srovnatelných „malých“ témat, kdy ženy římskokatolického vyznání byly čtyři a mladých biculturních Vietnamců a Vietnamek osm.

Autory publikace bych ráda upozornila, že rodič má povinnost dítě živit, jestliže se není s to živit samo (viz § 911, Zákon č. 89/2012 Sb., tzv. občanský zákoník), přičemž tato povinnost není ohraničena věkem dítěte, jak mylně uvádějí na str. 45 (pravděpodobně došlo k záměně vyživovací povinnosti a možnosti odečtu tzv. slev na studující dítě, což ovšem nepatří do rodinného práva).

Potenciálním čtenářům přeji hodně energie, zvědavosti a chuti přemýšlet a polemizovat nad předloženými tezemi. Bylo by škoda, kdyby poznatky výzkumu např. vnímání autonomie z pohledu dvacátníků (s. 28), nebo četnosti kontaktů mezi dětmi a jejich rodiči (s. 50) upadly v zapomnění jenom kvůli formě, kterou jsou zde publikovány.

Jarmila Kubáňková, Ph.D.

Green Doors, z.ú.

E-mail: jarmila.kubankova@gmail.com

Kubáňková, J. (2017). Cesty do dospělosti: Psychologické a sociální charakteristiky dnešních dvacátníků [recenze]. *E-psychologie*, 11(3), 59-61. Dostupné z <http://e-psycholog.eu/pdf/kubankova-rec3.pdf>